

Zihinsel Engelli Öğrenci Velilerinin ve Öğretmenlerinin Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık ve Tutum Düzeylerinin İncelenmesi (Yozgat İl Örneği)*

Ayşenur AYYILMAZ¹, Ülviye BİLGİN², İlyas OKAN², Fatma Filiz ÇOLAKOĞLU²

¹ Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara/ Türkiye

<https://orcid.org/0009-0005-4707-6584>

² Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara/ Türkiye

<https://orcid.org/0000-0001-5871-0089>

<https://orcid.org/0000-0003-3130-4333>

<https://orcid.org/0000-0002-0635-7583>

*15. Ulusal Spor Bilimleri Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

ORJINAL MAKALE

Özet

Bu araştırma; 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Yozgat İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı özel eğitim okulları, özel eğitim sınıfları ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan öğretmen ve öğrenci velilerinin sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya 130 öğretmen (82 kadın, 48 erkek) ve 321 veli (210 kadın, 111 erkek) toplamda 451 katılımcı gönüllü olarak katılmıştır. İlişkisel tarama modelinin kullanıldığı çalışmada; “Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği”, “Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği” ve araştırmacılar tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu” uygulanmıştır. Katılımcıların farkındalık ve tutum düzeyleri; cinsiyet, yaş, spor yapma durumu ve öğrenci tıbbi tanıları açısından değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde SPSS 22.0 ve AMOS 26 istatistik paket programları kullanılmıştır. Ölçme araçlarından elde edilen verilerin yapı geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla “Doğrulamalı Faktör Analizi” yapılmıştır. Ölçme araçlarının faktör yapısının doğrulanması sonucunda, araştırmada Bağımsız örneklem t testi ve ANOVA post Hoc Tukey testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; veli ve öğretmenlerin spora yönelik farkındalık ve tutum puanları arasında tüm değişkenler açısından anlamlı farklılıklar görülmüştür. Cinsiyete göre farkındalık ve tutum puanlarında; velilerin olumlu, olumsuz ve toplam tutum puanlarında anlamlı farklılıklar tespit edilirken, öğretmenlerde cinsiyete göre farklılık bulunamamıştır. Erkek velilerin olumlu ve toplam tutum puanları kadın velilere göre daha yüksek iken; olumsuz tutum puanlarının daha düşük olduğu görülmüştür. Sonuç olarak; öğretmenlerin velilere göre sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum düzeylerinin daha yüksek, kadın velilerin toplam tutum ve olumlu tutum düzeylerinin erkeklerden daha düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca velilerde yaş ilerledikçe farkındalık ve tutum düzeylerinin azaldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zihinsel Engelli, Farkındalık, Tutum, Veli, Öğretmen

Investigation of The Levels of Awareness and Attitude of Mentally Disabled Student Parents and Teachers on The Effects of Sports (Yozgat Province Example)

Abstract

This research was conducted to examine the relationship between the awareness and attitudes towards the effects of sports the parents whose children study in the special education schools, special education classes and

special education and rehabilitation centers and the teachers working in these institutions affiliated to the Yozgat Provincial Directorate of National Education in the 2022-2023 academic year. A total of 451 participants, 130 teachers (82 female, 48 male) and 321 parents (210 female, 111 male) participated in the study voluntarily. In the study in which the relational screening model was used; "Scale of Awareness of the Effects of Sports on Mentally Handicapped Individuals", "Attitude Scale of Individuals with Mentally Disabled Persons towards Sports Activities" and the "Personal Information Form" created by the researchers were applied. Participants' awareness and attitude levels; were evaluated in terms of gender, age, sports status and student medical diagnoses. SPSS 22.0 and AMOS 26 statistical package programs were used in the analysis of the data. "Confirmatory Factor Analysis" was conducted in order to provide evidence for the construct validity of the data obtained from the measurement tools. As a result of the verification of the factor structure of the measurement tools, Independent sample t-test and ANOVA post Hoc Tukey test were used in the study. As a result of the research; There were significant differences between the awareness and attitude scores of parents and teachers towards sports in terms of all variables. In awareness and attitude scores by gender; While significant differences were found in the positive, negative and total attitude scores of the parents, no difference was found in the teachers according to gender. While the positive and total attitude scores of the male parents were higher than the female parents; negative attitude scores were found to be lower. In conclusion; It was seen that the awareness and attitude levels of teachers towards the effects of sports were higher than the parents, and the total attitude and positive attitude levels of the female parents were lower than the males. In addition, it was determined that the level of awareness and attitude decreased as the age of the parents increased.

Keywords: *Intellectual disability, Awareness, Attitude, Parent, Teacher*

Giriş

Bireyler fiziksel, zihinsel, ruhsal ve sosyal özellikleri bakımından birbirlerinden farklıdırlar. Toplumunu oluşturan insanlar arasında çeşitli bireysel farklılıklar, tüm gelişim boyutlarını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebileceği gibi yeterlilik ve yetersizlikleri noktasında belirleyici olmaktadır (İlhan ve Esentürk, 2015). Yaralanma ya da fiziksel veya zihinsel bir rahatsızlık nedeniyle bazı hareketleri, duyuları veya işlevleri kısıtlanan bireyler engel sınıfında tanımlanmaktadır. Engellilik, bir bozukluk ya da özür nedeniyle yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak kişiden beklenen rollerin kısıtlanması ya da yerine getirilememesi halidir (Sevimay, 2013). Bireyin fiziksel ve zihinsel işlevlerindeki bozukluk ve bunların hareket yeteneğinde yarattığı eksiklik ve güçlük, onu toplumun diğer bireylerinden farklı kılar (Karataş, 2002). Engelli birey, kendisini toplumun bir parçasıymış gibi algılayamaz, kendisini o topluma ait hissedemez. Bireye özgü farklılıklar, bireylerin topluma uyum sağlamasında zorluklar çıkarabilir. Farklı olan birey; çevresinden gelen uyarıların, çoğunluğun algıladığı şekilde alamaz ve kendisini ifade edemez. Bilgiyi kavramada normalden daha yavaş olduğu için eğitim ortamlarında ona özel uyarlamalar yapılması gerekir. Bundan dolayı ihtiyaçları alışılmışın dışında karşılanması gereken bu farklı bireylerin tanımlamalarının nasıl yapılacağı ve ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağı dikkatle ele alınması gereken konulardandır (Ataman, 2009). Engelli bireylerin yetersizlikleri nispetinde eğitsel ya da tıbbi yönden farklı

sınıflandırmalar ve farklı sıfatlarla tanımlanırlar. Bu sınıflamalardan biri de zihinsel engelliliktir (İlhan ve Esentürk, 2015).

Engelli bireyler arasında en çok karşılaşılan grup, zihinsel engelli bireylerdir. Buna rağmen, bu bireyler toplum tarafından yeteri kadar tanınmamaktadır (İlhan, 2008). Amerikan Zihinsel Engelliler Derneği (American Association on Mental Retardation, AAMR) 2002 yılında zihinsel yetersizliği, zihinsel işlevlerin yanında kavramsal, sosyal ve pratik uyum sağlama yeteneğinde de anlamlı kısıtlamalar görülen yetersizlik olarak tanımlamıştır (Eripek, 1993). Türkiye’de 2018 yılında yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde ise zihinsel engelli bireylerin; zihinsel işlevlerinin yanında kavramsal, pratik uyum ve sosyal becerilerinin de yetersiz olduğu vurgulanmaktadır (Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018). Hem uluslararası hem de ulusal kurumların tanımları dikkate alındığında zihinsel engeli olan bireylerin sadece zihinsel işlevlerde değil aynı zamanda uyumsal davranışlarda ve sosyal becerilerde de zorluklar ile karşılaştığı anlaşılmaktadır (Turhal vd., 2022). Çocukların engelliliğinin aile üzerindeki etkisi de, sadece çocuğun özellikleriyle değil, aynı zamanda ailenin kişisel, sosyal, ekonomik, eğitimsel ve sosyal destek değişkenleriyle de ilişkili olduğu vurgulanmaktadır (Di Giulio vd., 2014). Zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin yaşadığı zorlukları ve aile yükünü belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada, ailelerin fiziksel, duygusal, sosyal ve ekonomik açıdan büyük bir yük altında olduğu da bildirilmektedir (Balci vd., 2019).

Zihinsel engelli bireylerin yaşanan zorlukların üstesinden gelebilmeleri için sosyalleşmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda etkili bir sosyalleşme aracı olan spor; zihinsel engelli bireylerin karşılaştıkları zorluklar ile baş edebilmelerinde önemli bir yere sahiptir (Turhal vd., 2022). “Spor etkinlikleri, zihinsel engeli olan bireylerin olumsuz davranışlarının üstesinden gelebilecek dinamikleri kendi içinde bulunduran ve böylelikle rehabilite edici bir araç olarak düşünülebilecek bir mekanizmadır” (İlhan ve Esentürk, 2015). Beden eğitimi ve spor zihinsel engelli bireylerin, fiziksel ve motor gelişimlerini (Capio vd., 2014; Giagazoglou vd., 2013), benlik saygısını (Bota vd., 2014) öz yeterlilik algısını (Mazzoni vd., 2009), yaşam kalitesini (Blick vd., 2015; Groff vd., 2009) ve sosyalleşmesini artırarak (İlhan, 2008), stres seviyelerini azaltarak (Garcia-Villamisar ve Dattilo, 2010) davranış sorunlarının düzeltilmesinde (Özer vd., 2012) etkili olmaktadır.

Zihinsel engelli bireylerin sosyalleşmelerine etki eden unsurlardan bir diğeri de ailelerdir. Bireylerin sosyalleşme süreci ailede başlayıp okul ve spor etkinliklerine katılım sıklığına göre farklılıklar göstermektedir. Ailelerin çocuğunun engeli hakkındaki bilgi sahibi olması, sosyal durumu ve alışkanlıkları, spor etkinliklerine yönelik tutum düzeyleri bu zorlu

sürecin doğru yürütülmesinde önemli olduğu belirtilmektedir (Atasoy ve Pekel, 2021). Literatürde, ebeveynlerin engelli gençlerin fiziksel aktivitelere katılımında kritik bir rol oynadığını, özellikle ebeveynlerin fiziksel aktivitelere ilişkin algılarının çok önemli olduğu çünkü engelli çocukların fiziksel aktivitelere katılabilmeleri için genellikle ailelerine bağımlı oldukları belirtilmiştir (Columna vd., 2020).

Zihinsel engelli bireylerin kendilerini gösterebilecekleri alan olan spor; çevresiyle iletişim kurabilmeyi amaç edinen, özgüven ve paylaşma duygularını geliştirmeyi hedefleyen sosyal bir rehabilitasyon aracıdır (Kabasakal, 2007). Spor etkinlikleri engelliler için toplumsal bir deneyim olmakla beraber her bireyi farklı şekillerde etkilemekte ve bütün gelişim boyutlarını da desteklemektedir (İlhan ve Esentürk, 2015). Bu gelişim boyutlarının desteklenmesinde ailelerinin dışında zihinsel engelli çocukların eğitimi ile ilgilenen, sosyal çevrelerinde olan öğretmenlerin de etkili olduğu, bu yüzden öğretmenlerin de spora yönelik farkındalık ve tutum düzeylerinin etki çerçevesinde önemli olduğu varsayılmaktadır. Toplumun yapısı, özneliği ve destek kaynakları nedeniyle her aile, engelli çocuğa sahip olmaktan farklı şekilde etkilenebilmektedir. Öğretmenlerin içinde olduğu planlı eğitim, ailelerin zorluklarla baş etmelerine, zor duruma uyum sağlamalarına, çocuklarını anlamalarına ve engelleriyle onları kabul etmelerine yardımcı olabilmektedir. Aynı zamanda gerekli bilgi, beceri, motivasyon ve olumlu duygular eğitim ile ön plana çıkabilmektedir. Yapılan çalışmalarda olumlu duygu/düşünce sahibi olmanın ve artan uyumun duygusal başa çıkma ve yaşam kalitesini destekleyici faktörler olduğu vurgulanmıştır (Izani-Uzair vd., 2015; Trute vd., 2012)

Bireyin yaşadığı çevreyi tüm duyularıyla anlamlandırıp, bilinmesi gereken konulardan haberdar olması ve hassasiyet göstermesi farkındalık olarak ifade edilmektedir. (İlhan ve Esentürk, 2015). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık kavramı da sporun temel dinamiklerinin zihinsel engelli bireyler üzerinde oluşturabileceği etkilere yönelik bilişsel bir düzeyin varlığını ifade etmektedir (İlhan ve Esentürk, 2015). Literatürde, “zihinsel engelli bireylerin tüm gelişim özellikleri üzerine olumlu katkı sağlayan beden eğitimi ve spor aktivitelerine katılımlarında, ailelerin ve sosyal çevrenin farkındalık düzeylerine öncelik verilmesi gerektiği belirtilmektedir (Gür, 2001). Tutum ise; deneyim ve yaşantılar sonucu oluşan, ilgili olduğu bütün nesne ve durumlara karşı kişinin davranışları üzerinde yönlendirici ya da dinamik bir etkileme gücüne sahip zihinsel ve duygusal bir hazırlık durumudur (Tavşancıl, 2018). Herhangi bir nesneye karşı bir tutum geliştirebilmek için; bireyin yaşanmışlık, bilgi ve farkındalık gibi kazanımlara sahip olması gerekmektedir. Tutum ve farkındalık kavramı her ne kadar birbirinden ayrı kavramlar gibi görünseler de tutumun bilişsel

boyutu farkındalık kavramını içermektedir (Kabak, 2019). Tutumların üç bileşeni; düşünce, duygu ve davranış boyutlarıdır. Düşünce boyutu olay, durum, grup, nesne vb. ile ilgili görüşler, gerçekler ve genel bilgimizi kapsar. Duygular, sevmeye, nefret etme, hoşlanma-hoşlanmama vb. içerir. Davranışsal eğilimler de belirli yollarla o durum, olay, grup, nesne vb. yaklaşıma ya da kaçınma faaliyetleridir. Genel olarak tutum bir tür bütünleşmiş duygu-biliş-davranış sistemidir (Morris vd., 2008). Literatür incelendiğinde zihinsel engelli bireylerin spor etkinliklerine yönelik farkındalık veya tutumları, çeşitli branşlardan öğretmenler, yöneticiler, öğrenciler, öğretmen adayları, doktor adayları ve aileler üzerine çeşitli araştırmaların olduğu görülmüştür. Ancak öğrencilerin eğitiminden sorumlu öğretmenlerin ve bu öğrencilerin velilerinin sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum düzeylerinin bir arada inceleyen araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle bu araştırmada zihinsel engelli öğrenci velilerinin ve öğretmenlerinin sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum düzeylerinin araştırılması amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada genel tarama modellerinden biri olan ilişkiyel tarama modeli uygulanmıştır. Genel tarama modelinde, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak için evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde tarama yapılmaktadır. İlişkiyel tarama modeli, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını belirlemeyi amaçlayan tarama yaklaşımına denir. İlişkiyel tarama modelinde, değişkenlerin birlikte değişip değişmediği; değişme varsa bunun nasıl olduğu saptanmaya çalışılır (Karasar, 2011).

Evren ve Örneklem / Çalışma Grubu

Araştırma grubunu, 2022-2023 eğitim-öğretim yılında, Yozgat İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı olarak eğitim öğretim hizmeti sunan özel eğitim okulları, özel eğitim sınıfları ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan 82'si kadın, 48'i erkek olmak üzere toplam 130 öğretmen ile çocukları bu eğitim kurumlarına devam eden 210'u kadın, 111'i erkek toplam 321 veli oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada; öğretmen ve velilerin sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum düzeylerinin tespiti için araştırmacılar tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu”, İlhan ve Esentürk (2015) tarafından geliştirilen “Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği (ZEBSEYFÖ)” ve İlhan vd. (2016) tarafından geliştirilen “Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği (ZEBSEYTÖ)” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından; cinsiyet, yaş, öğrencilerin tıbbi tanıları ve düzenli spor yapma durumu gibi katılımcıların sosyo-demografik bilgilerini içeren kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği (ZEBSEYFÖ)

İlhan ve Esentürk (2015) tarafından geliştirilen ölçme aracı Açıklayıcı Faktör Analizi sonucunda 32 maddenin yer aldığı tek bir boyuttan oluşmaktadır. Yanıtlayanlar her maddeye 1 ile 5 arasında değer verebilmektedir. Ölçek 5’li Likert tipinde olup, maddeler “Kesinlikle Katılıyorum (5 puan), Katılıyorum (4 puan), Kararsızım (3 puan), Katılmıyorum (2 puan) Kesinlikle Katılmıyorum (1 puan)” olacak şekilde derecelendirilmiştir. Ancak olumsuz anlama sahip maddeler ters puanlanmıştır. 32 maddelik ölçekten alınabilecek en düşük ve yüksek değerler sırasıyla 32 ve 160 puandır. 32 – 74 puan aralığı farkındalık düzeyi düşük, 75 – 117 puan aralığı farkındalık düzeyi orta ve 118 – 160 puan aralığı ise farkındalık düzeyi yüksek olarak sınıflandırılmıştır.

Yaptığımız bu araştırma kapsamında da tek alt boyut ve 32 maddeden oluşan ölçeğin faktör yapısı, 2. Düzey DFA ile test edilmiştir. Verilerin normal dağılması sonucunda da Maximum Likelihood hesaplama yönteminden yararlanılmıştır. DFA sonucunda literatürde kabul edilen uyum iyiliği değerlerine ulaşamamıştır. Bunun üzerine düzeltme indeksleri (modification) incelenerek 2 adet ($e7 \rightarrow e8$, $e10 \rightarrow e13$) modifikasyon gerçekleştirilmiştir. DFA neticesinde elde edilen uyum iyiliği değerleri (CMIN: 137.548, DF: 32, CMIN/DF: 4.29, GFI:0.906, CFI:0.932, RMSEA: 0.054), tek faktörlü modelin veri ile uyumlu ve kabul edilebilir olduğunu göstermiştir. Ayrıca, ölçeğin güvenilirliğine yönelik Cronbach Alfa iç tutarlık değeri 0,98 olarak hesaplanmıştır.

Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği (ZEBSEYTÖ)

İlhan vd., (2016) tarafından geliştirilen ölçme aracı 2 alt boyut ve 28 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin birinci boyutu olan “Sportif Etkinliklere Yönelik Olumlu Tutum”

(SEYOT) 21 maddeden oluşmakta olup olumlu maddeleri içermektedir. İkinci alt boyutu olan “Sportif Etkinliklere İlişkin Olumsuz Tutum” (SEİOT) ise 7 maddeden oluşmakta ve olumsuz maddeleri içermektedir. 5’li Likert tipi olarak geliştirilen veri toplama aracında olumlu ifadelerin seçenekleri “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Hiç Katılmıyorum” şeklinde sıralanmış; 5, 4, 3, 2 ve 1 şeklinde puanlanmıştır. Olumsuz ifadelerin seçenekleri ise 1, 2, 3, 4 ve 5 şeklinde ters olarak puanlanmıştır. 28 maddelik ölçekten alınabilecek en düşük puan 28, en yüksek puan ise 140’tır.

Yaptığımız bu araştırma kapsamında da 2 alt boyut ve 28 maddeden oluşan ölçeğin faktör yapısı, 2. Düzey DFA ile test edilmiştir. Verilerin normal dağılması sonucunda da Maximum Likelihood hesaplama yönteminden yararlanılmıştır. DFA sonucunda literatürde kabul edilen uyum iyiliği değerlerine ulaşılmıştır. DFA neticesinde elde edilen uyum iyiliği değerleri (CMIN: 150.700, DF: 59, CMIN/DF: 2.554, GFI:0.935, CFI:0.942, RMSEA: 0.078), 2 faktörlü modelin veri ile uyumlu ve kabul edilebilir olduğunu göstermiştir. Ayrıca, ölçeğin güvenilirliğine yönelik Cronbach Alfa iç tutarlık değeri 0,92 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada veriler analiz edilmeden önce SPSS yazılımı (versiyon 22.0) kullanılarak, uç değer ve kayıp değer incelemeleri yapılmıştır. Ardından, verilerin normal dağılıma uygunluğu incelenmiştir. Verilerin normal dağılım açısından uygunluğu hesaplanan ölçek puanlarının mahalnobis uzaklıkları ile Z değerleri, çarpıklık ve basıklık değerleri doğrultusunda tespit edilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerin +2 ile -2 arasında olması durumunda verilerin normal dağılım gösterdiği belirtilmektedir (George ve Mallery, 2010). Ayrıca Z değerlerinin de uygun aralıklarda olduğu belirlenmiştir (-3/+3).

Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının faktör yapısını test etmek amacıyla AMOS 26 programı kullanılmıştır. Ölçme araçlarının faktör yapısının doğrulanmasıyla, araştırmada Bağımsız örneklem t testi ve ANOVA testi kullanılmış, $p < 0,05$ düzeyinde anlamlılık araştırılmıştır.

Araştırmanın Etiği

Bu araştırma; Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu’nun 23.05.2023 tarihli ve E.663261 sayılı kararı ve Yozgat Valiliği’nin 10.02.2023 tarihli ve E-5500549-20-70234998 sayılı izni ile yürütülmüştür. Mevcut araştırma süresince “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” çerçevesinde hareket edilmiştir.

Bulgular

Tablo 1

Veli ve öğretmenlerin spora yönelik farkındalık ve tutum puanlarına ilişkin t testi sonuçları

		n	Min	Max	Mean	Std	df	t	p
Farkındalık Toplam Tutum	Veli	321	101	160	135,33	14,38	449	-5,303	,000**
	Öğretmen	130	112	160	142,29	11,87			
Olumlu Tutum	Veli	321	56	105	85,06	10,74	449	-5,061	,000**
	Öğretmen	130	66	105	90,48	9,12			
Olumsuz Tutum	Veli	321	21	35	31,08	3,39	449	-6,107	,000**
	Öğretmen	130	26	35	32,91	2,63			
Tutum Toplam Puan	Veli	321	83	140	116,15	13,36	449	-5,476	,000**
	Öğretmen	130	92	140	123,39	11,02			

*p<0,01

Tablo 1 incelendiğinde; veli ve öğretmenlerin spora yönelik farkındalık ve tutum puanları arasındaki t testi sonuçlarına göre; farkındalık ($t_{419}:-5,303,77$; $p<0,01$), olumlu tutum ($t_{449}:-5,061$; $p<0,01$), olumsuz tutum ($t_{449}:-6,107$; $p<0,01$) ve toplam tutum ($t_{449}:-5,476$; $p<0,01$) puanlarında $p<0,01$ düzeyinde anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bulunan sonuçlara göre velilerin sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutumlarının öğretmenlere göre düşük olduğu görülmüştür.

Tablo 2

Veli ve öğretmenlerin cinsiyete göre farkındalık ve tutum puanlarına ilişkin t testi sonuçları

		Cinsiyet	n	Mean	Ss	sd	t	p
Veli	Farkındalık Toplam Puan	Kadın	210	134,35	14,281	319	1,66	,097
		Erkek	111	137,15	14,450			
	Olumlu Tutum	Kadın	210	83,44	10,897	319	3,77	0,00*
		Erkek	111	88,11	9,801			
	Olumsuz Tutum	Kadın	210	31,68	3,375	319	2,18	0,00*
		Erkek	111	30,78	3,359			
Tutum Toplam Puan	Kadın	210	114,23	13,471	319	3,59	0,00*	
	Erkek	111	119,76	12,403				
Öğretmen	Farkındalık Toplam Puan	Kadın	82	142,65	11,265	319	0,45	,648
		Erkek	48	141,66	12,943			
	Olumlu Tutum	Kadın	82	90,45	8,733	319	0,05	0,95
		Erkek	48	90,54	9,828			
	Olumsuz Tutum	Kadın	82	32,96	2,535	319	0,31	0,75
		Erkek	48	32,81	2,818			
Tutum Toplam Puan	Kadın	82	123,41	10,610	319	0,03	0,97	
	Erkek	48	123,35	11,81				

*p<0,01

Tablo 2’de katılımcıların cinsiyete göre farkındalık ve tutum puanlarına yönelik yapılan t testi sonucunda; velilerin cinsiyete göre olumlu tutum ($t_{319}:3,77$; $p<0,01$), olumsuz tutum ($t_{319}:2,18$; $p<0,01$) ve toplam tutum ($t_{319}:3,59$; $p<0,01$;) puanlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0,01$). Cinsiyete göre farkındalık düzeyinde velilerde herhangi

bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Erkek velilerin olumlu tutum ($\bar{x}=83,44$) ve toplam tutum ($\bar{x}=114,23$) puanları kadın velilere göre daha yüksek iken olumsuz tutum puanlarının ($\bar{x}=30,78$) daha düşük olduğu görülmüştür. Öğretmenler de cinsiyete göre farkındalık ve tutum puanlarında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 3

Veli ve öğretmenlerin düzenli spor yapma durumuna (DYYP) göre farkındalık ve tutum puanlarına ilişkin t testi sonuçları

		DSYD	n	Mean	Ss	Sd	t	p
Veli	Farkındalık Toplam Puan	Evet	53	136,71	13,253	319	0,773	0,44
		Hayır	268	135,04	14,599			
	Olumlu Tutum	Evet	53	87,43	8,158	319	1,76	0,07
		Hayır	268	84,59	11,142			
	Olumsuz Tutum	Evet	53	31,83	3,372	319	1,75	0,07
		Hayır	268	30,93	3,379			
Tutum Toplam Puan	Evet	53	119,26	10,103	319	1,86	0,06	
	Hayır	268	115,52	13,841				
Öğretmen	Farkındalık Toplam Puan	Evet	36	145,38	10,165	319	1,86	0,06
		Hayır	94	141,10	12,309			
	Olumlu Tutum	Evet	36	93,00	8,190	319	1,96	0,051
		Hayır	94	89,52	9,306			
	Olumsuz Tutum	Evet	36	33,44	2,419	319	1,44	0,15
		Hayır	94	32,70	2,695			
Tutum Toplam Puan	Evet	36	126,44	9,539	319	1,97	0,05	
	Hayır	94	122,22	11,372				

Tablo 3 incelendiğinde; velilerin ve öğretmenlerin düzenli spor yapma durumuna göre farkındalık ve tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 4

Veli ve öğretmenlerin yaşlarına göre farkındalık ve tutum puanlarına ilişkin ANOVA testi sonuçları

			Kareler Toplamı	df	Kare Ortalaması	F	p	Post Hoc Tukey
Veli	Farkındalık Toplam Puan	Gruplararası	5651,975	3	1883,992			
		Grupiçi	60515,975	317	190,902	9,869	,000*	a>d; b>d; c>d
		Toplam	66167,950	320				
	Olumlu Tutum	Gruplararası	3876,940	3	1292,313			
		Grupiçi	33091,814	317	104,391	12,380	,000*	a>d; b>d; c>d
		Toplam	36968,754	320				
	Olumsuz Tutum	Gruplararası	166,771	3	55,590			
		Grupiçi	3509,958	317	11,072	5,021	,002*	a>d; b>d; c>d
		Toplam	3676,729	320				
	Tutum Toplam Puan	Gruplararası	5650,608	3	1883,536			
		Grupiçi	51425,511	317	162,226	11,611	,000*	a>d; b>d; c>d
		Toplam	57076,118	320				
Öğretmen	Farkındalık Toplam Puan	Gruplararası	267,662	3	89,221			
		Grupiçi	17917,230	126	142,200	,627	,599	-
		Toplam	18184,892	129				
	Olumlu Tutum	Gruplararası	21,721	3	7,240			
		Grupiçi	10696,748	126	84,895	,085	,968	-
		Toplam	10718,469	129				
	Olumsuz Tutum	Gruplararası	4,021	3	1,340			
		Grupiçi	890,872	126	7,070	,190	,903	-
		Toplam	894,892	129				
	Tutum Toplam Puan	Gruplararası	35,577	3	11,859			
		Grupiçi	15641,415	126	124,138	,096	,962	-
		Toplam	15676,992	129				

*p<0,01 a=20-30 yaş, b=31-40 yaş, c=41-50 yaş, d=51 yaş ve üzeri

Tablo 4' de veli ve öğretmenlerin yaşlarına göre farkındalık ve tutum puanları arasında anlamlı fark olup olmadığı ANOVA testi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda velilerin tüm değişkenler açısından farkındalık ve tutum puanlarında 51 yaş ve üzeri bireylerin 20-30 yaş, 31-40 yaş ve 41-50 yaş arası bireylerle aralarında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir (p<0,01). Velilerin farkındalık ve tutum düzeylerinde; 20-30 yaş, 31-40 yaş ve 41-50 yaş arasında olanların 50 yaş ve üzeri olan velilere göre puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yaşla birlikte tutum ve farkındalık puan ortalamalarının da düştüğü görülmüştür. Öğretmenlerde ise yaş ile farkındalık ve tutum puanları arasında herhangi bir anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Tablo 5

Veli ve öğretmenleri tıbbi tanılı öğrenci grubuna göre farkındalık ve tutum puanlarına ilişkin ANOVA testi sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Kare Ortalaması	F	p	Post Hoc Tukey	
Veli	Farkındalık Toplam Puan	Gruplararası	5381,954	4	1345,489	6,995	,000*	a>d; b>d; c>d; e>d
		Grupiçi	60785,996	316	192,361			
		Toplam	66167,950	320				
	Olumlu Tutum	Gruplararası	4955,994	4	1238,999	12,230	,000*	a>d; b>d; c>d; e>d
		Grupiçi	32012,760	316	101,306			
		Toplam	36968,754	320				
	Olumsuz Tutum	Gruplararası	47,871	4	11,968	1,042	,386	-
		Grupiçi	3628,858	316	11,484			
		Toplam	3676,729	320				
	Tutum Toplam Puan	Gruplararası	5926,107	4	1481,527	9,153	,000*	a>d; b>d; c>d; e>d
		Grupiçi	51150,011	316	161,867			
		Toplam	57076,118	320				
Öğretmen	Farkındalık Toplam Puan	Gruplararası	838,651	4	167,730	1,199	,314	-
		Grupiçi	17346,242	125	139,889			
		Toplam	18184,892	129				
	Olumlu Tutum	Gruplararası	103,210	4	20,642	,241	,944	-
		Grupiçi	10615,259	125	85,607			
		Toplam	10718,469	129				
	Olumsuz Tutum	Gruplararası	26,449	4	5,290	,755	,584	-
		Grupiçi	868,443	125	7,004			
		Toplam	894,892	129				
	Tutum Toplam Puan	Gruplararası	231,824	4	46,365	,372	,867	-
		Grupiçi	15445,169	125	124,558			
		Toplam	15676,992	129				

*p<0,01 a=Hafif, b=Orta, c=Ağır, d=Çok Ağır, e=Otizm

Tablo 5 incelendiğinde; veli ve öğretmenlerin tıbbi tanılı öğrenci grubuna göre farkındalık ve tutum puanları arasında anlamlı fark olup olmadığı ANOVA testi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda velilerin farkındalık puanları arasında hafif, orta, ağır ve otizm tanılı çocuklara sahip velilerin çok ağır tanılı çocuklara sahip velilere göre farkındalık puanlarının anlamlı şekilde yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde velilerin olumlu tutum ve toplam tutum puanlarında da hafif, orta, ağır ve otizm tanılı çocuklara sahip velilerin çok ağır tanılı çocuklara sahip velilere göre anlamlı şekilde yüksek olduğu belirlenmiştir. Velilerin olumsuz tutum düzeylerinde tıbbi tanımlı öğrenci grubuna yönelik anlamlı sonuç bulunamamıştır (p>0,05). Öğretmenler açısından analiz sonuçları değerlendirildiğinde ise; tıbbi tanılı öğrenci grubuna göre farkındalık ve tutum puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç, Öneriler

Zihinsel engelli öğrenci velilerinin ve öğretmenlerinin spora yönelik farkındalık ve tutum düzeylerinin incelendiği bu araştırmada; öğretmenlerin farkındalık ve tutum düzeylerinin

velilere göre daha yüksek ve istatistiksel olarak da anlamlı olduğu görülmüştür. Literatürde spora yönelik farkındalık için; 32 – 74 puan aralığında düzeyin düşük, 75 – 117 puan aralığı düzeyin orta ve 118 – 160 puan aralığı ise farkındalık düzeyi yüksek olarak sınıflandırılmıştır (İlhan ve Esentürk 2015). Çalışmamızda öğretmen ve velilerin farkındalık ortalamaları sırasıyla $\bar{x}=142,29$ - $\bar{x}=135,33$ bulunarak hem öğretmenlerin hem de velilerin spora yönelik farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir (Tablo 1). İlhan vd. (2016) spora yönelik geliştirdikleri tutum ölçeğinde, 28 maddelik ölçekten alınabilecek en düşük puanın 28, en yüksek puan ise 140 olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan bu çalışmada öğretmen ve velilerin tutum düzeylerine bakıldığında sırasıyla; toplam tutum $\bar{x}=123,39$ - $\bar{x}=116,15$, olumlu tutum $\bar{x}=90,48$ - $\bar{x}=85,06$ ve olumsuz tutumun $\bar{x}=32,91$ - $\bar{x}=31,08$ puanlarında olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen ve velilerin tutum düzeylerinden toplam ve olumlu tutum düzeylerinin ortalamasının üzerinde bir değere sahip olduğu, ayrıca olumsuz tutum düzeylerinin de düşük değerde olduğunu söyleyebiliriz.

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin sportif etkinliklerine yönelik olarak; çeşitli branşlardan öğretmenlerin, yöneticilerin, öğrencilerin, öğretmen adaylarının veya ailelerin farkındalık ve tutumunu belirlemek üzerine çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Kırimoğlu vd. (2016) tarafından yapılan “İlköğretim, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi öğretmenleri ile beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin fiziksel egzersize katılımlarının etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi” başlıklı araştırmaya; farklı eğitim kurumlarında görev yapan toplam 1101 öğretmen ile öğretmen adayları araştırmaya katılmıştır. Sonuç olarak; farkındalık düzeylerinin kadınların erkeklere göre daha yüksek ve özel eğitimde görev yapan öğretmenlerin farkındalık düzeylerinin diğer kurumlarda görev yapan öğretmenlere kıyasla daha yüksek olduğunu ayrıca engellilere yönelik eğitim almanın farkındalık düzeyini arttırdığını belirtmişlerdir. Beden eğitimi ve spor öğretmen adayları üzerinde, farkındalık konusunun irdelendiği başka bir çalışmada; aktif olarak spor yapan ve engellilerde beden eğitimi ve spor eğitimi alan öğretmen adaylarının zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu bildirilmiştir (Kırimoğlu vd., 2016). Zihinsel engelli çocuğa sahip aileler üzerinde yapılan diğer başka bir çalışmada ise; ailelerin orta düzeyde farkındalığa sahip oldukları bildirilmiştir (Atasoy ve Pekel, 2021). Beden eğitimi öğretmenlerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum profillerinin incelediği başka bir çalışmada; beden eğitimi öğretmenlerinin cinsiyet, yaş, çalışılan kurum, çalışma yılı, özel bireylerle ilgili ders/seminer alıp almama, ailede/yakın akrabada özel eğitim gereksinimli birey olup olmadığı değişkenlerine göre zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumlarında gruplar arasında fark

bulamadıklarını belirtmişlerdir (Yaşın ve İlhan, 2021). Yaptığımız bu çalışmada hem velilerin hem de öğretmenlerin farkındalık düzeyleri yüksek bulunmuştur. Öğretmenlerin özel eğitimde görev yapan ve zihinsel engelli çocukların eğitiminden sorumlu öğretmenler olmasından dolayı, spora yönelik farkındalık ve tutum düzeylerinin velilere göre anlamlı ve yüksek olduğu düşünülmektedir.

Yapılan bu çalışmada; cinsiyet bakımında öğretmen ve veliler kendi aralarında değerlendirildiğinde; velilerin ve öğretmenlerin farkındalık puanlarında cinsiyet bakımından istatistiksel olarak fark görülmemiştir. Velilerin tutum puanlarında; erkek velilerin olumlu tutum ($\bar{x}=88.11$) ve toplam tutum ($\bar{x}=119,76$) puanları kadın velilere göre daha yüksek iken olumsuz tutum puanlarının ($\bar{x}=30,78$) kadınlara göre daha düşük ve istatistik olarak da anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Literatürde, ailelerde engelli çocuğun bakımıyla ilgili sorumluluğun büyük bir kısmını anneler üstlendikleri için, sahip oldukları diğer rol ve kariyerlerden vazgeçtiklerini, dolayısıyla sorumluluklarından dolayı sosyal faaliyetlere katılımlarının azaldığı ve bunlara paralel olarak da yaşam doyumlarının azaldığı vurgulanmaktadır (Oktar ve Yıldız, 2019). Yaptığımız bu çalışmada kadınların erkeklere göre olumlu ve toplam tutum puanlarının düşük, olumsuz tutum puanlarının da yüksek olmasının sebebinin engelli çocukların sorumluluğunun daha çok annelerin üzerinde olmasından, ayrıca çalışmamızda eğitim seviyelerine bakılmasa da literatürde belirtildiği üzere (Kardaş vd., 2017; Kemeç vd., 2018; Kırimoğlu vd., 2017) kadın velilerin eğitim düzeylerindeki farklılıklardan kaynaklanmış olabileceğini düşünmekteyiz. Kardaş vd., (2017) tarafından Zihinsel engelli çocuğu olan bireylerin çocuklarının sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının incelendiği araştırmaya; eğitilebilir zihinsel engelli çocuklara sahip, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde özel eğitim alan çocukların anne ve babaları katılmıştır. Toplam 150 ebeveyn katıldığı çalışmada; zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumlarında eğitim durumu üniversite olan katılımcıların tutum puanlarının eğitim durumu ilkökul, ortaokul ve lise olan katılımcılara göre daha yüksek ve anlamlı olduğu bildirilmiştir. Buradan hareketle yaptığımız bu çalışmada özel eğitim öğretmenlerinin tutum düzeylerinin yüksek çıkması eğitimin tutum üzerinde olumlu etkisinin olduğunu göstermektedir.

Çalışmamızda veli ve öğretmenlerin yaşlarına göre spora yönelik farkındalık ve tutum düzeyleri incelendiğinde; öğretmenlerde yaş ile farkındalık ve tutum düzeyleri arasında herhangi bir anlamlı farklılık görülmemiştir. Ancak velilerin farkındalık ve tutum düzeylerinde, 51 yaş ve üzeri gruptaki velilerin diğer yaş gruplarıyla (20-30 yaş; 31-40 yaş; 41-50 yaş) aralarında anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p<0,01$). Ayrıca 51 yaş ve üzeri grup ortalama

puanlarının diğer yaş gruplarına göre en düşük değerlere (Farkındalık= 126,68, Toplam Tutum=107,40, Olumsuz tutum=29,58, Olumlu tutum=77,82) sahip olduğu da belirlenmiştir. Genel olarak yaş ortalamalarına bakıldığında Veli grubunda yaş ilerledikçe spora yönelik farkındalık ve tutum düzeylerinde azalmalar görülmüştür. Literatürde kronolojik olarak daha yaşlı bir yaş yapısına sahip ülkelerde bilişsel işleyişin mutlaka düşük seviyede olmadığı, batı ülkelerindeki çağdaş yaşlı toplulukların çocukluk ve ergenlik döneminde daha iyi beslenme, daha iyi sağlık, sağlıklı yaşam tarzı ve daha uzun eğitim süresi ve kalitesi gibi daha iyi koşullara sahip oldukları ifade edilmektedir. Ayrıca bu koşulların son yıllarda sürekli olarak iyileştirildiğinden, daha genç gruplar, mevcut yaşlı gruplarla aynı yaşa geldiklerinde muhtemelen daha yüksek bilişsel işlev seviyelerine sahip olacakları (Bonsang ve Dohmen, 2015) belirtilmektedir. Yaptığımız bu çalışmada öğretmenlerde yaş grupları arasında farklılığın bulunmaması, uzun eğitim süresi geçirmiş ve özellikle de eğitilebilir özel eğitim öğretmenleri olarak bilişsel düzeylerinin paralel olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Velilerdeki durumun ise eğitim seviyelerindeki farklılıklarından kaynaklanmış olabileceği şeklinde ifade edilebilir.

Çalışmamızda öğretmen ve velilerin düzenli spor yapıp yapmama durumlarına göre spora yönelik farkındalık ve tutum düzeylerinde öğretmenlerin düzeyleri yüksek olsa da istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Doktor adaylarının zihinsel yetersizliği olan bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıklarının araştırıldığı bir çalışmada; doktor adayların yüksek düzeyde bir farkındalığa sahip olduklarını ayrıca erkek ve kadın doktor adaylarının farkındalık düzeylerinin birbirine yakın olduğunu belirtmişlerdir. Ek olarak düzenli fiziksel etkinlik yapan ve engelli bir yakını bulunan doktor adaylarının farkındalıkları yüksek olsa da gruplar arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı belirtilmektedir. Bununla birlikte doktor adayların aldıkları lisans eğitim düzeyleri kapsamında sınıf düzeyleri arttıkça farkındalıklarının da arttığı belirtilmiştir (Kemeç vd., 2018). Farklı branşlarda öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik farkındalık ve tutum düzeylerinin incelendiği başka bir çalışmada da spor yapma durumlarına göre farklılık bulunmadığı belirtilmektedir (Kabak, 2019). Yapılan çalışmamız literatürle paralellik göstermektedir.

Farklı branşlardan öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik farkındalık ve tutum düzeylerinin incelendiği bir araştırmada; öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkisine yönelik farkındalık ve tutum puanlarının yüksek olduğu tespit edilirken; cinsiyet, yaş, spor yapma durumu, görev yaptıkları eğitim kademeleri, ailede engelli birey bulunma durumu ve bu engelin türüne göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık

bulunmadığı bildirilmiştir (Kabak, 2019). Diğer paralel başka araştırmada; kadın katılımcıların, erkek katılımcılara oranla, düzenli spor yapanların spor yapmayanlardan ve özel eğitim bölümünde öğrenim gören öğrencilerin ise diğer bölümlerde öğrenim gören öğrencilere kıyasla tutum düzeylerinin daha yüksek olduğu, ailede engelli birey olma durumu değişkeninde ise farklılık bulunmadığı belirtilmiştir (Dursun vd., 2019).

Yapılan bu çalışmada; veli ve öğretmenlerin tıbbi tanılı öğrenci grubuna göre spora yönelik farkındalık ve tutum düzeyleri arasında, öğretmenler açısından anlamlı farklılık bulunmazken, veliler açısından farkındalık, olumlu tutum ve toplam tutum düzeylerinde anlamlı sonuçlar tespit edilmiştir. Farkındalık düzeylerinde hafif, orta, ağır ve otizm tanılı çocuklara sahip olan velilerin çok ağır tanılı çocuklara sahip velilere göre farkındalık puanlarının anlamlı şekilde yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca velilerin olumlu tutum ve toplam tutum düzeylerinde de hafif, orta, ağır ve otizm tanılı çocuklara sahip velilerin çok ağır tanılı çocuklara sahip velilere göre anlamlı şekilde yüksek değerlere sahip olduğu görülmüştür. Genel olarak çok ağır tanılı çocuklara sahip velilerin farkındalık ve tutum düzeyleri diğer tıbbi tanılı öğrenci gruplarına göre düşüktür. Ancak ortalamalarına bakıldığında; farkındalık düzeylerinin ($\bar{x}=119,78$) verilen referans aralığına göre (118-160 yüksek) (İlhan ve Esentürk 2015) yüksek olduğu görülmektedir. Olumlu tutum=70,17, Olumsuz tutum=29,61 ve Tutum toplam puan=99,78 ortalamalarının diğer gruplara göre düşük ancak orta düzeyde değerlere sahip oldukları görülmüştür. Çok ağır tanılı çocuklara sahip olan velilerin diğer gruplara göre almış oldukları sorumluluklarının, daha fazla olması spora yönelik farkındalık ve tutum düzeylerini etkilemiş olabilir şeklinde yorumlayabiliriz.

Yaptığımız bu çalışmada öğretmenlerin cinsiyet, spor yapma yapmama, yaş, tıbbi tanılı öğrenci grubuna göre istatistiksel anlamda farklılık bulunamamıştır. Dolayısıyla çalışmamız literatürle paralellik göstermektedir.

Sonuç olarak; Öğretmenlerin sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum puanlarının velilere göre daha yüksek olduğu, öğretmenlerde yaş, cinsiyet, düzenli spor yapma durumu ve tıbbi tanılı öğrenci gruplarına göre farkındalık ve tutum düzeylerinde anlamlı farklılığın olmadığı, erkek velilerin toplam tutum ve olumlu tutum düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğu, velilerde yaş ilerledikçe farkındalık ve tutum düzeylerinin düştüğü, çok ağır tanılı çocuklara sahip olan velilerin farkındalık, olumlu tutum ve toplam tutum düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Bulunan sonuçlar doğrultusunda; velilere sporun etkilerine yönelik bilgilendirme seminerleri düzenlenerek farkındalık ve tutumları geliştirilebilir. Engellilere yönelik spor etkinlikleri yaygınlaştırılarak toplumun bilinçlenmesi ve engelli bireylerin toplumla kaynaştırılması sağlanabilir. Bundan sonraki yapılacak çalışmalarda velilerin cinsiyet ve eğitim durumunun araştırıldığı geniş örneklemlerle çalışmalar yapılarak literatüre katkı sağlanabilir.

Etik Kurul İzin Bilgileri (Birinci Seviye Başlık, Bold)

Etik değerlendirme kurulu: Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu

Etik değerlendirme belgesinin tarihi: 23.05.2023

Etik değerlendirme belgesinin sayı numarası: E.663261

Kaynakça

- Ataman, A. (2009). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim.
- Atasoy, T., & Pekel, A. (2021). The Relationship Between Quality of Life Level and Social Appearance Anxiety Level of Physically Handicapped Boccia Athletes. *Physical Educator*, 78(1), 1-10.
- Balci, S., Kizil, H., Savaser, S., Dur, S., & Mutlu, B. (2019). Families with mentally retarded children identification of difficulties and family burden. *The Journal of Psychiatric Nursing*, 10(2), 124–130.)
- Blick, R. N., Saad, A. E., Goreczny, A. J, Roman, K., & Sorensen, C. H. (2015). Effects of Declared Levels Of Physical Activity On Quality Of Life Of Individuals With Intellectual Disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 37, 223-9. doi: 10.1016/j.ridd.2014.11.021
- Bonsang, E., & Dohmen, T. (2015). Risk attitude and cognitive aging. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 112, 112-126.
- Bota, A., Silvia, T., & Şerbănoiu, S. (2014). Unified Sports – A Social Inclusion Factor İn School Communities For Young People With Intellectual Disabilities. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 117, 21-26. doi: 10.1016/j.sbspro.2014.02.172
- Capio, C. M., Sit, C. H., Eguia, K. F., Abernethy, B., & Masters, R. (2014). Fundamental Movement Skills Training To Promote Physical Activity İn Children With And Without Disability: A Pilot Study. *Journal of Sport and Health Science*, 4(3), 235-243. doi: 10.1016/j.jshs.2014.08.001
- Columna, L., Prieto, L., Elias-Revolledo, G., & Haegele, J. A. (2020). The perspectives of parents of youth with disabilities toward physical activity: A systematic review. *Disability and health journal*, 13(2), 100851.
- Di Giulio, P., Philipov, D., & Jaschinski, I. (2014). Families with disabled children in different European countries. *Families and Societies Working Paper Series*, 23, 1–43.
- Dursun, M., Güler, B., ve Bozkurt, T. M. (2019). Öğretmen Adaylarının Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklere Katılımına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. *Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(3), 202-209.
- Eripek, S. (1993). *Zihinsel engelli çocuklar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Garcia-Villamisar, D. A., & Dattilo, J. (2010). Effects Of A Leisure Program On Quality of Life and Stress Of Individuals With ASD. *Journal of Intellectual Disability Research*, 54(7), 611-619. doi: 10.1111/j.1365 2788.2010.01289.x
- George, D., & Mallery, P. (2010). SPSS for Windows step by step. A simple study guide and reference (10. Baskı). *GEN, Boston, MA: Pearson Education, Inc*, 10, 152-165.

- Giagazoglou, P., Kokaridas, D., Sidiropoulou, M., Patsiaouras, A., Kara, C., & Neofotistou, K. (2013). Effects Of A Trampoline Exercise Intervention On Motor Performance And Balance Ability Of Children With Intellectual Disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 34(9), 2701-7. doi: 10.1016/j.ridd.2013.05.034
- Groff, D. G., Lundberg, N., & Zabriskie, R. B. (2009). Influence Of Adapted Sport On Quality of Life: Perceptions Of Athletes With Cerebral Palsy. *Disability and Rehabilitation*, 31(4), 318-326. doi: 10.1080/09638280801976233
- Gür, A. (2001). *Özürülerin Sosyal Yaşama Uyum Süreçlerinde Sportif Etkinliklerin Rolü*. Ankara: Özürüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- Izani-Uzair, Z., Sarimah, A., Sakinah, H., Fahisham, T., Norsarwany, M., Azriani, A. R., Hans, V. R., ve MohdIsmail, I. (2015). The correlation between coping mechanism score and quality of life score among parents living with disabled children in Kelantan, Malaysia. *International Medical Journal*, 22(6), 462-465.)
- İlhan, E. L. ve Esentürk, O. K. (2015). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği (ZEBSEYFÖ) geliştirme çalışması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 19-36.
- İlhan, E. L., Esentürk, O. K. ve Yarımkaya, E. (2016). Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum ölçeği (ZEBSEYTÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 1141-1160.
- İlhan, L. (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 315-324.
- Kabak, S. (2019). *Farklı branşlardaki öğretmenlerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik farkındalık ve tutum düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kabasakal, K. (2007). *Zihinsel engellilik, zihinsel, ruhsal, duygusal engellilik*. Konya.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel.
- Karataş. (2002). Engellilerin Toplumla Bütünleşme Sorunları: Bir Sosyal Politika Yaklaşımı. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 2(2), 43-55.
- Kardaş, N. T., Kardaş, S. B. ve Sadık, R. (2017). Zihinsel engelli çocuğu olan bireylerin çocuklarının sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 34-43.
- Kemeç, D. G., Demir, G. T., ve Koç, S. (2018). Doktor adaylarının zihinsel yetersizliği olan bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıkları. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(4), 153-168.
- Kırmoğlu, H., Dalli, M., Yılmaz, A., ve Say, M. (2017). Öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum düzeylerinin incelenmesi (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi örneği). *Journal of Human Sciences*, 14(4), 3116-3125.
- Kırmoğlu, H., Esentürk, O. K., İlhan, E. L., Yılmaz, A. ve Kaynak, K. (2016). İlköğretim, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi öğretmenleri ile beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin fiziksel egzersize katılımlarının etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(4), 231-244.
- Kırmoğlu, H., Yılmaz, A., Soyer, F., Beyleroğlu, M. ve İlhan, E. L. (2016). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık: beden eğitimi öğretmen adayları üzerine bir araştırma. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(1), 80-88
- Mazzoni, E. R., Purves, P. L., Southward, J., Rhodes, R. E., & Temple, V. A. (2009). Effect of indoor wall climbing on self-efficacy and self-perceptions of children with special needs. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 26(3), 259-273.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. (2018). *T.C. Resmi Gazete*, 30471, 7 Temmuz 2018. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm>)
- Morris, C. G., Maisto, A. A., & Whitford, F. W. (2008). *Understanding psychology*. Pearson/Prentice Hall.

- Oktar, M. N., & Yildiz, R. (2019). Relationship between the death anxiety of mothers with mentally disabled children and trust in social policy. *Journal of Academic Studies*, 14(1), 463–498
- Özer, D., Baran, F., Aktop, A., Nalbant, S., Ağlamış, E., & Hutzler, Y. S. W. A. I. (2012). Effects of a Special Olympics Unified Sports soccer program on psycho-social attributes of youth with and without intellectual disability. *Research in developmental disabilities*, 33(1), 229-239. doi: 10.1016/j.ridd.2011.09.011
- Sevimay, Ö. D. (2013). *Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor*. 4. Baskı, Ankara: Nobel.
- Tavşancıl, E. (2018). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel.
- Trute, B., Benzie, K. M., & Worthington, K. M. (2012). Mother positivity and family adjustment in households with children with a serious disability. *Journal of Child and Family Studies*, 21, 411–417.
- Turhal, S. N., Harmancı Başkut, Y., Altınışık, Ü., ve İlhan, E. L. (2022). Zihinsel yetersizliği olan bireylerin ebeveynlerinin sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri, *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 194-206.
- Yaşın, İ., ve İlhan, E. L. (2021). Beden eğitimi öğretmenlerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum profilleri. *Herkes İçin Spor ve Rekreasyon Dergisi*, 3(1), 30-35.